SÜMÂME BİN ÜSÂL (radıyallahü anh)

Eshâb-ı kirâm'ın ileri gelenlerinden. Künyesi, Ebû Ümâme'dir. Mekke ile Medine arasında, Yemâme mıntıkasında ikâmet eden Benî Hanîfe kabilesinin reîslerinden idi. Yemâme'de itibarı olan, sayılan birisiydi. Bir ara, Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) huzûrlarına gelip, öldürme teşebbüsünde bulundu. Onun bu teşebbüsüne Resûlullah'ın (aleyhisselâm) amcası mâni oldu. Bunun üzerine Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) Sümâme bin Üsâl'ın kanının akıtılmasını mübah kıldı. Hatta onun ele geçirilmesi için Allahü teâlâ'ya yalvardı.

Hicretin altıncı yılı başlarında, Sümâme bin Üsâl Umre için yola çıkıp, Medine yakınlarına gelmişti. Resûlullah'ın (aleyhisselâm) süvarileri onu burada yakalayıp, Peygamberimiz'e (aleyhisselâm) getirdiler. Yakalayanlar onu tanımıyorlardı. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) onlara, onun Sümâme bin Üsâl olduğunu bildirdi. Sümâme, Mescidin direklerinden birine bağlandı. Resûlullah (aleyhisselâm) kendi evine teşrîf edip, evde olan yiyeceklerden Sümâme'ye gönderilmesini tenbîh ettiler. Sümâme'yi bağlı olduğu yerden bir tarafa ayırmadılar.

Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) mescide çıktıklarında: "Yâ Sümâme yanında ne var, gönlünden ne geçiriyorsun, benden ne bekliyorsun?" buyurdu. Sümâme: "İçimde hayır ümidi var. Çünkü sen af edicisin. Eğer sen beni öldürecek olursan, bir caniyi öldürmüş olursun. Öldürmez de afv edip, beni bağışlarsan, iyilik bilen, ni'mete şükreden birisine ihsân etmiş olursun. Eğer benden kurtuluş fidyesi olarak mal istiyorsan, işte malım. İstediğin kadar al." Bu konuşmadan sonra Sümâme kendi haline bırakıldı. Ertesi gün Resûlullah (aleyhisselâm) Sümâme'ye tekrar "Gönlünde ne var, ne düşünüyorsun?" buyurdu. Sümâme "Dün arz ettiğim gibi beni afv ederseniz, ni'mete şükür eden bir kimseye ihsânda bulunmuş olursunuz. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) Sümâme'yi o gün de bağlı olarak bıraktı. Nihâyet üçüncü gün olup, Resûlullah (aleyhisselâm) "Ey Sümâme! yanında ne var, gönlünden ne geçiliyorsun?" buyurunca, Sümâme bin Üsâl da, önceki arz ettiği gibi cevap verdi. Bunun üzerine, Resûlullah (aleyhisselâm) "Artık Sümâme'yi salıveriniz" buyurdu. Sümâme bırakılıp, serbest kalınca, hemen mescidin yakınında bulunan bir suya gitti. Gusledip, sonra mescide girdi. Resûlullah'ın (aleyhisselâm) huzûrunda"Eşhedü en lâ ilahe illallah ve eşhedü enne Muhammeden Resûlullah" (Ben şehâdet ederim ki, Allah'dan başka ilâh yoktur. Muhammed, Allah'ın resûlüdür) dedi. Peşinden şunları söyledi: "Vallahi, akşamleyin, yanına geldiğim zaman, bana senin yüzünden daha çok kızdığım bir yüz yoktu. Fakat sabah olunca, senin yüzün bana, yüzlerin en sevimlisi oldu. Vallahi, yine akşamleyin, senin memleketinden nefret ettiğim kadar, hiçbir yerden nefret etmemiştim. Fakat sabah olunca, senin şehrin bana, en sevimli şehir oldu. Vallahi akşamleyin, senin dinin, bana en sevimsiz din idi. Sabahleyin en sevimli bir din olmuştur. Akşam olunca, Sümâme'ye (radıyallahü anh) yiyecek getirdiler. Az bir şey yiyebildi. Getirilen deve sütünden biraz içti. Karnını şişirecek şekilde fazla birşey yemedi. Orada bulunan Eshâb-ı kiram (r.anhüm) onun bu hâline taaccüp ettiler (şaşırdılar). Peygamber efendimiz (aleyhisselâm), hayret edilmemesini, onun şimdi, müslüman olduğunu, müslümanın yiyeceği ölçüde yediğini beyan buyurdular.

Hazreti Sümâme bundan sonra Peygamber efendimize "Yâ Resûlallah! Ben Umre yapmak için giderken süvarilerin beni yakalamıştı. Şimdi ne buyuruyorsunuz?" dedi. Resûlullah (aleyhisselâm) onu dünyâ ve âhıret seâdetiyle müjdeleyip, umresini yapmasını emretti.

Hazreti Sümâme, Mekke'ye, telbiye ederek (Lebbeyk! Allahümme lebbeyk! Lebbeyk! Lâ şerike leke! Lebbeyk! İnnelhamde venni'mete leke vel'mülk, lâ şerike leke!: Yâ Rabbi! Senin emrine hazırım. Senin için ortak yoktur. Dâvetine gönülden icabet ettim. Hamd, ni'met ve mülk sana mahsûstur. Yâ Rabbi" diyerek girmişti. Bunun üzerine müşrikler onu yakaladılar, neredeyse boynunu vuracaklardı. Fakat o sırada birisi, Sümâme'nin (radıyallahü anh) Yemâme'li olduğunu, yiyecek husûsunda Yemâme halkına muhtaç olduklarını söyliyerek, müşriklere mâni oldu. Sonra müşriklerden birisi ona "Demek, dinden çıktın ha!" dedi. Hazreti Sümâme "Ben dinden çıkmadım, Muhammedin (aleyhisselâm) getirdiği hak din olan İslâmiyeti kabûl ettim. Muhammed'i (aleyhisselâm) ve onun getirdiklerini tasdîk ettim. Vallahi Allah'ın Resûlü Muhammed'den (aleyhisselâm) izinsiz buğday alamıyacaksınız. Siz Muhammed'e tâbi olmadıkça, Yemâme'den faydalanamıyacaksınız" dedi.

Sümâme (radıyallahü anh) Umre'sini yaptıktan sonra Yemâme'ye gitti. Yemâme halkının, Mekke'ye erzak göndermelerine mâni oldu. Bu yüzden müşrikler çok sıkıntıya düştüler. Müşrikler bu sebeple Resûlullah'a (aleyhisselâm) mektûb yazıp, çektikleri sıkıntıları ve erzak gönderilmesine müsâade edilmesini bildirdiler. Hatta, Ebû Süfyân Medine'ye kadar gelerek, Peygamber efendimiz'e (aleyhisselâm) sen "Âlemlere rahmet olarak gönderildiğini söylüyorsun" diyerek bu husûsta müracaatta bulunup, hallerini uzun uzun anlattı. Resûlullah (aleyhisselâm), müşriklerin bu talebleri üzerine Yemâme halkının, Mekkelilere, yiyecek göndermelerine mâni olmaması için Sümâme'ye (radıyallahü anh) yazı gönderdi.

Bu yazıda "Kavmimle, yiyecekleri arasından çekil, Yemâme'den Mekke'ye erzak gönderilmesine mâni

olma.” buyuruluyordu. Hazreti Sümâme bu emre uyarak, engel olmaktan vazgeçti.

Sûmâme bin Üsâl (radıyallahü anh) ve onunla beraber olanların dışında bütün Yemâme halkı İslâm’dan çıkıp, mürted olmuşlardı. O sırada Sûmâme bin Üsâl (radıyallahü anh) Yemâme’de bulunuyordu. Halkı, Peygamberlik dâvasına kalkışan Müseyleme’ye tabi olmaktan, onu tasdîk ve desteklemekten alıkoymaya çalıştı. Onlara şöyle dedi: “Ey Hanîfeoğulları! Bu irtidad (İslâm’dan dönüş) nursuz, çok karanlık bir iştir. Bundan sakınıp, uzak kalınız. Bu, onu destekleyenler için bir bedbahtlık, karşı olanlar için bir musibettir. Son Peygamber Hazreti Muhammed’dir (aleyhisselâm). Ondan sonra Peygamber gelmiyecek, ona ortak da olmıyacaktır.” dedi. Kur’ân-ı kerîm’den şu âyet-i kerîmeleri okudu: “Ha, mim. Bu kitabın indirilişi, Azîz, Âlim olan Allah’dandır. O, günah bağışlayan, tevbe kabûl eden, azâbı şiddetli olan Allah’dandır ki, O’ndan başka hiç bir ilâh yoktur; dönüş ancak O’nadır.” İşte bu Allahü teâlâ’nın kelâmıdır, dedi. Yemâme halkı onun bu nasîhatlarını dinlemedi. Onlar Müseyleme’ye uymakta birlik halinde idiler. Bu sırada, Âlâ bin el-Hadramî komutasında bir İslâm ordusu, Bahreyn’e doğru gidiyordu. Bu arada Yemâme tarafına da uğradı. Sûmâme (radıyallahü anh) bunu duydu. Orada bulunan müslümanlara “Vallahi ben, bu irtidat fitnesi varken, burada kalmayı uygun görmüyorum. Muhakkak Allahü teâlâ bu mürtedlere lâyık oldukları belâyı verecektir. İslâm ordusuna katılmamak hoş bir şey değildir. Ne için gittiklerini biliyoruz. Hem yakınımıza da geldiler. Derhal onların yanına gidelim” dedi. Yanında bulunan müslümanlar ona tâbi oldular. Âlâ bin el-Hadramî’nin ordusuna iştirâk ettiler. Temim kabilesinden de bir hayli asker katılıp, Alâ’nın ordusu iyice kuvvetlendi. Âlâ bin el-Hadramî, bu ordu ile, Bekir bin Vâil kabilesi içinde çıkan ve etrâfına bir hayli adam toplamış olan Hatam isimli mürtedin üzerine yürüdü. Bahreyn hükümdârlığına seçilen Münzir bin Nu’man da Hatam’ın tarafına geçmişti. Diğer müşrik ve mürtedler de onun tarafında yer aldılar. İki taraf, şiddetli ve uzun süren muharebeler yaptı. Nihâyet, bir gece müşrik ve mürtedlerin sarhoş oldukları bir vakitte, İslâm ordusu gece baskını yaptı. Müşrik ve mürtedler perişan olup, bir kısmı, öldürüldü. Bir kısmı esîr edildi. Diğerleri kaçtılar. Müslümanlar harbi kazandılar. Ganîmetin beşte biri ayrıldıktan sonra, geri kalan, mücâhidler arasında taksim edildi. İbn-i İshâk’ın şöyle bir rivâyeti vardır: Sümâme’ye (radıyallahü anh) ganîmet taksiminde, bir elbise düşmüştü. Bu elbise, Kays bin Sa’lebe kabilesinin ileri gelenlerinden birine âitti. Hazreti Sûmâme, muharebenin zaferle sona ermesinden sonra, memleketine giderken bu kabilelerden bazıları Sümâme’nin (radıyallahü anh) kendisine, elbisesi düşeni öldürüp, soyarak aldığını zannettiler. Bu yüzden Sümâme’yi (radıyallahü anh) şehîd ettiler.

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) El-İstiâb cild-1, sh. 203

2) El-İsâbe cild-1, sh. 24

3) Tabakât-ı İbn-i Sa’d, cild-5, sh. 550

4) El-A’lâm cild-2, sh. 100